

Alkas.lt

Alkas.lt yra 100 nuošimčių visuomeniniais ir savanoriškais pagrindais sukurtas ir nuolat atnaujinamas internetinis dienraštis

alkas.lt Printed on 2024 11 12

D. Razauskas. Jėzuitai Lietuvoje: Pavliko Morozovo precedentas ir kita

December 9, 2020

Kategorijos: Akiračiai, Lietuvos kelias, Nuomonių ratas, Visi įrašai

Žymos: Dainius Razauskas, dievai, ideologija, jezuitai, Jėzuitai Lietuvoje, krikščionybė, lietuviai, lietuvių kalba, Medžiai, Miškai, muziejus, NKVD, pagonybė, papročiai, Pavelas Trofimovičius Morozovas, Pavlikas Morozovas, prigimtis, protėvių tradicija, sovietiniai ideologai, šventi ažuolai, tauta, tėvai, vaikai, valstiečiai

ir iš mūsų niekšybių gimsta herojai

o tu dar stebiesi kad didvyriais tampama tėvą išdavus

Antanas A. Jonynas

Įžanga

Jėzuitų veiklai Lietuvoje atminti paskirtų 2019 metų pabaigoje „Alko“ buvau apie tą veiklą kalbinamas (<https://alkas.lt/2019/12/26/aktualioji-istorija-jezuitu-misijos-lietuvoje-vaikai-naudoti-pries-tevus-video/>). Pokalbis buvo sutartas iš anksto, tad jam šiek tiek pasiruošiau – parinkau vieną kitą ryškesnį pavyzdį iš baltų religijos ir mitologijos relikvus jėzuitų ataskaitose pristatančio veikalo *Baltų religijos ir mitologijos relikvai Lietuvos Didžiojoje*

Pavlikas Morozovas | rbth.com nuotr.

Kunigaikštystėje (XIV–XVIII a.): Šaltinių rinkinys (sudarė ir parengė Vytautas Ališauskas, Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2016; toliau visur prie citatų skliaustuose nurodomi jo puslapiai; visi paryškinimai cituojant – mano).

Tačiau vedančiojo gyvai kalbinamas šiuo savo ruošiniu tegalėjau pasinaudoti tik iš dalies. Todėl dabar, manau, verta jį sutvarkytą paskelbti raštu, kaip straipsnį. Kadangi medžiaga savaime sukrito į kelis skirsnius, o pirmajame ir pagrindiniame jėzuitai Lietuvoje palyginami su liūdnai pagarsėjusiu Sovietų „herojumi“ Pavliku Morozovu, tai pirmiausia, remdamasis viešai prieinamais duomenimis, trumpai priminsiu jo paties „žygdarbį“.

Pavelas Trofimovičius Morozovas (*Павел Трофимович Морозов*, 1918.11.14–1932.09.3), žinomas mažybine vardo lytimi Pavlikas, gimė neturtingų valstiečių šeimoje Gerasimovkos kaime netoli Jekaterinburgo (Rusija). Jau vaikystėje klusniai atsidavęs bolševikų propagandai, mokykloje vadovavo pionierių organizcijai, paskui buvo uolus komjaunuolis. 1932-aisiais, būdamas 13 metų amžiaus, Pavlikas įdavė NKVD savo tėvą Trofimą Morozovą, ir šis, apkaltintas dokumentų klastojimu ir pardavinėjimu Sovietų Sąjungos priešams, buvo nuteistas 10 metų kalėti Gulage ir tenai dingo be žinios.

Tiesa, pastaruoju metu manoma, kad iš tikrųjų Pavlikas tebuvo paprastas nelaimingas kaimo vaikas, tėvų įveltas į asmeninį šeimos konfliktą, o visa ši „herojinė“ legenda sukurpta ideologiniais tikslais vėliau.

Šiaip ar taip, už savo „žygdarbį“ Pavlikas sovietinių ideologų buvo paverstas savotišku šventuoju. Jo garbei buvo statomos statulos bei pavadinamos mokyklos. Gerasimovkos kaimo mokykla, kurioje buvo mokėsis pats Pavlikas, tapo paversta muziejumi, į kurį iš visos Sovietų Sąjungos buvo vežamos moksleivių ekskursijos. Apie Pavliko „žygdarbį“ sukurta gausi vaikų literatūra, dainos, pjesės, simfoninė poema ir net opera.

Pavliko Morozovo precedentas Lietuvoje

Išduoti artimuosius – tėvus, giminaičius, gentainius, tautą – kokio nors sandėrio ar įžado vardan yra vienas iš įtaigiausių perėjūno ištikimybės įrodymų. Panašiai nusikaltėlių gaujos naujokas tampa tikru jos nariu tik atlikęs „deramą“ nusikaltimą, po kurio nebeturi kelio atgal. Todėl įvairios atsivertimu paremtos ideologijos nuo seno yra linkusios iškilų savo narių biografijose pabrėžti vienokį ar kitokį panašaus pobūdžio „žygdarbį“.

Lietuvoje vieną pirmųjų tokio pobūdžio liudijimų užtinkame lenkų bažnyčios veikėjo Mikalojaus Kozlovskio (*Kozłowski, Coszłowski, de Kozłow*) iškilmingoje kalboje, lotyniškai pasakytoje 1443 m. Bazelyje už Jogailos vėlę: „Dievas iš pagonio padarė jį krikščionių tautos karaliumi. Gimęs iš pagonio tėvo (nors ir iškilioje giminėje), buvo išauklėtas pagonybėje, tačiau nuo jaunumės visą laiką **baisėjosi tėvo ir tos genties** laukiniškumu. Ir nors iš prigimties buvo laukinis, tarsi riaumojantis liūtas, tačiau priėmęs krikštą tapo kuo švelniausias ir pilnas maldingumo.“ (48–49)

Taigi lenkiškąją krikščionybę Lietuvoje įvedęs valdovas Jogaila iškilmingai pagiriamas už šį milžinišką nuopelną lenkų tautai ir Bažnyčiai – savo tėvo ir savo „genties“ atsižadėjimą. Iš esmės – už išdavystę. Jį tad, šia krikščioniškai lenkiška interpretacija sekdami, ir turėtume laikyti pirmuoju Lietuvoje Pavliko Morozovo pirmtaku bei pranokėju.

Toks iškilus pavyzdys, žinoma, užkrečiamas, todėl tai tik pradžia ir provaizdis, susilaukęs tarp Lietuvos didikų ir bajorų gausių sekėjų ir pasibaigęs kone visišku, visuotiniu aukštuomenės nusigrėžimu nuo savo „tėvų ir genties“. Jėzuitai tą patį pavyzdį paskui gana sėkmingai pritaikė ir įbaudžiovinto žemdirbių luomo vaikams. Toliau – kelios ištraukos iš jėzuitų misijų Lietuvos kaime ataskaitų.

Iš ataskaitos už 1649 metus: „Du kunigai misionieriai, mokantys lietuvių kalbą, nuvyksta į tolimesnį Lietuvos pakraštį, kad ten išlavintų liaudį, iki šiol atkakliai tebesilaikančią prietaringos pagonybės apeigų. Naikindami jas mūsiškiai nemažai darbuojasi, šiam reikalui **pasinaudodami talka vaikų, kurie mūsiškiams atskleidžia** kerus bei demonų monus, **tėvų paslėptus** tamsioje namų kertėje, ir juos išvelka į šviesą.“ (210)

Iš 1744 m. kunigo Jurgio Šablinskio nekrologo: „Ruošdamasis pradėti misiją kokioje nors vietoje, pirmiausia atvykęs į dvarą susirašydavo valdinių katalogą; tuomet, valdą padalijęs į konkrečias dešimtvyrijas (decemviratus), vykdavo paeiliui pas visus ir taip pas visus plušėdavo tol, kol, išrovęs prietarus, iškirtęs ažuolus ir liepas, įprastus gerbti vietoj dievybės, pasodindavo tikrosios Dievybės pažinimą ir garbinimą. Mokydamas vaikus darbuodavosi taip: išrikiavęs vaikus į ilgą eilę, pirmam pavesdavo išmokti atmintinai, pvz., vien šiuos žodžius: ‘Tėve mūsų, kuris esi danguje’, antram – ‘Teesie šventas Tavo vardas’, ir taip toliau. Po to kiekvienam liepdavo paeiliui ištraukti, kas jam užduota, ir drauge klausytis kitų deklamavimo. Tie patys **mažutėliai, patraukti dovanėlėmis**, Tėvui Jurgiui **pranešdavo ir nurodydavo, ką buvo matę, kai tėvai garbindavo** medžius ir laikydavosi kitų prietarų.“ (373–374)

Panašiai 1761 m. apie misionierių Pranciškų Trinkevičių (Franciscus Trynkiewicz) rašoma: „Taip pat **jaunimą, kad šis atskleistų tėvų ir motinų slapta atliekamus prietarus, pamalonindavo dovanėlėmis**. Šitaip iškasti po namų kertėmis pakasti kiaušiniai, iškapstytos arklidėse ir laukuose pakastos anglys su įvairių rūšių sėklomis ir siera, ir t. t., ir galiausiai **pašalinti, kaip priešingi krikščioniškam įstatymui, pagal jų protėvių tradiciją palaikyti papročiai**.“ (389)

Suprantama, juk *jų tėvų ir protėvių* papročiai yra baisiausia „nuodėmė“ ir „nusikaltimas“, juos būtina kuo greičiausiai pašalinti ir vietoj jų įdiegti „vienintelius teisingus“ *mūsų* papročius. O tam labai paranku, kad vaikai, sugundyti blizgučiais, išduotų savo tėvus ir taip nutrauktų gilų jausminį ryšį su jais, trukdantį perimti naują ideologiją.

Prašau atsilošti, atsipalaiduoti, giliai įkvėpti ir įsivaizduoti, kaip kitą dieną, išdavystei ir šventenybių sunaikinimui išaiškėjus, jautėsi šeima, kokioje nuotaikoje paskui gyveno ir kaip toliau klojosi jos narių tarpusavio santykiai.

Išniekinimas

Pažymėtina, kad uoliausiais krikščionimis iš lietuvių valstiečių pirmiausia tapo kaip tik tamsiausieji ir prietaringiausieji. Antai 1583 m. jėzuitų Žemaitkiemio misijos ataskaitoje sakoma: „O tie, **kurie buvo pratę prie prietarų, vėliau pradėjo taip prisirišti prie Bažnyčios apeigų**, kad per vieną dieną ištuštino tris švęsto vandens statines, ir tėvui teko didžiulį kiekį vandens šventinti vėl, ir tai dažnai kartoti.“ (74)

Kitas 1583 metų paliudijimas. „Seni valstiečių prietarai: žaibuojuantis Jupiteris, vadinamas Perkūnu; seni ažuolai; Šermukšnis (lotyniškai *sorbus*); kitur – Akmuo (didesnis riedulys). Tie senieji genties dievai, ir daugelis kitų tokių, iki šiol buvo gerbiami valstietėlių. Miškuose, tolygiai romėnų vestalėms, kurstė Perkūnui pašvęstą nepaliamą ugnį. Kai su tokiomis apeigomis kovojo pamokslaujantys mūsiškiai, kai jie galvijų kaulus ir kitus to šiurkštaus tikėjimo ženklus **plėšė** nuo durų ir sienų, **trypė, mėtė į laužus**, kai **kirto jų šventuosius ažuolus**, o šventąsias angis, šeimų tėvams ir jų vaikams pažįstamas nuo kūdikystės, išmesdavo, **pagonyš šaukė, kad išniekinamos šventenybės**.“ (76)

www.gyvasmiskas.lt nuotr.

O tai ne? Nepradėkime aiškinti, kas yra „tikroji“ šventybė, o kas „klaidatikystė“ – tai kaip tik priklauso nuo ideologijos, nuo išankstinio angažuotumo. Nekalbėkime apie kaimiečio „atsilikimą“ – ko galima norėti iš darbinio gyvuliu paversto baudžiauninko! Išvyskime, kaip žmogus elgiasi su žmogumi: dosniai išlaikomoje svetimoje tradicijoje išmokytas ir savimi patenkintas ateivis – su pažemintu ir visų užuitu vietiniu. Įsivaizduokite, aš įsibraunu į jūsų miegamąjį ir nuplėšiu nuo sienos jums brangią senelio ar prosenelio nuotrauką, arba sūnaus, dukros – nesvarbu, svarbu, kad ji jums asmeniškai brangi. O aš ją sudraskau, sviedžiu skutus ant žemės ir sutrypiu. Nes tai tėra „prietarai“ ir „stabmeldystė“, nes nuotrauka – ne gyvas žmogus, todėl ją „garbinti“ – pasiklydimas. Maždaug taip žmogui turėjo atrodyti jėzuitų naikinami jo „prietarai“. Svarbiausia: jis privalo nedelsiant mesti *savo prietarus* ir paslaugiai priimti *mūsų tiesą*.

1607 m. ataskaitoje sakoma, kad vietos žmonės, „išmokyti tiesos, **dabar netiki, kad akmenys yra kas nors daugiau negu akmenys.**“ (130)

Bent kiek širdies ir proto turintis visada suprato, kad daiktas nėra vien medžiagos luistas – daiktas gali būti ženklas, kuris kažką reiškia. Ženklas, kuris primena ir įvietina tam tikrą pasakojimą, taigi reiškia daugiau nei jį sudaranti medžiaga ir kaip tik todėl žmogui yra svarbus ir brangus. Visai taip pat, kaip knygos puslapį sudaro ne vien popierius ir dažai, bet ir tai, kas jame tais dažais parašyta. Norint suprasti, kodėl daiktas žmogui yra brangus, reikia patirti tą bylą ar nebylą pasakojimą, kurio ženklas jis yra. O iš aukšto neigti tai, ką žmogui brangus daiktas jam reiškia, vadinasi, išvis neigti žmogaus vidinį pasaulį, visą jo gyvenimo prasmę audinį.

Tai ir yra *išniekinimas* tiesiogine ir pirmine šio žodžio reikšme, nes lietuvių žodis *iš-niekinti* reiškia padaryti taip, kad ten, kur žmogui buvo kažkas, neliktų *nieko*, arba tai, kas žmogui buvo kažkas, paversti *niekuo*.

Lygiai tomis pat teisėmis pačius krikščionis derėtų „išmokyti tiesos“, kad jų apeigų vynas nėra „kas nors daugiau negu vynas“, o iš pliauskos išdrožtas Nukryžiuotojo, Marijos ar kokios kitos mitinės būtybės („šventojo“) stabas nėra „kas nors daugiau negu pliauska“. Nes kaip tik šitaip krikščionys nuo pat pradžių elgiasi su visais kitais ir jau 500

metų – Lietuvoje. Tikslas toks ir yra – kad niekas nieko nebereikštų, nebesuteiktų žmogui įkvėpimo ir palaikymo, kad nebeliktų jokios prasmės, nieko prasmingo ir švento, jokio kito ženklų visatoje – vien tik *mūsų*. Nes pagal apibrėžimą *kity* šventenybės tėra prietarai, o *mūsų* prietarai – vienintelės tikros šventenybės.

Kaip pavyzdyje iš 1673 m. jėzuitų ataskaitos: „Prie sėkmingo Dievo garbinimo platinimo reikia pridėti tai, kas nutiko Kurše. augo sena ir nepaprasto aukštumo liepa, jau nuo seno daugybę metų garbinama kaip stabas . Atlikus **įprastus Šventosios Bažnyčios egzorcizmus ir apšlakščius švęstu vandeniu**, o galiausiai **pabarsčius ir pakabinus šv. Joanos grūdelių**, mūsiškis ėmė kirsti liepą, mat niekas iš kaimiečių (netgi pakviestų iš kitur, iš kito kaimo), kurie baiminosi nelaimės, nedrįso jos paliesti kirviu. Didžiausio Geriausio Dievo pažinimą tarp tų prietaringų žmonių nuostabiai pašlovino ir demonų galią paskelbė esant bejėgę tai, kad milžinė buvo patiesta be jokio nuostolio jos kirtėjams.“ (236–237)

Vadinasi, egzorcizmai, švęstas vanduo, visokie šv. Joanos grūdeliai – ne prietarai. O išlaki, graži sena liepa – prietarų prietaras! Vietos gyventojai gal ir kirsti ją atsisakė ne iš baimės, o tik nenorėdami savo rankomis dalyvauti tokioje patologinėje beprotybėje, kokia, beje, Lietuvoje tęsiasi iki šiol.

Sielų medžioklė

Toje pačioje 1607 m. ataskaitoje jėzuitų misijų užduotis įvardyta taip, kad savaimė atitinka klasikinės juodosios magijos vaizdinius: „Kunigai pasklido **trokšdami laimėti sielų**.“ (130)

Taigi misionieriai išsirengė į „sielų medžioklę“. Kur nors Altajuje jie būtų nesunkiai atpažinti kaip juodieji šamanai, požemių ir tamsos valdovo Erliko, vietinio Velnio, tarnai.

Sąsaja anaipol ne pritempta, nes 1618 m. misijų ataskaitoje atvirai prisipažįstama: „Kražiuose neseniai įkurdinti Draugijos nariai, **akyli mirtingųjų medžiotojai**, jau ne tokie nepatyrę Žemaičių reikaluose, prisiskverbė į giliausias pagonių dievų giraites ir tamsiausias prietarų užkardas. Šiomet stropiai **išnaikintos visos vidinio priešų landynės** ; iškirsti Perkūnui, tam lietuvių Jupiteriui, pašvęsti ąžuolai; atliktas ženklus **dievų sunaikinimas**; todėl vyrai ir sėniai paskatinti išpažinti sveiką tikėjimą ir naudotis sakramentais. Jų **galvų skaičius** siekė devynis tūkstančius.“ (171)

„Vidinis priešas“ – tai visa, kuo gyveno ir tikėjo, apie ką svajojo, ko vylėsi lietuvių širdis. Vidinio pasaulio gairės ir idealai paprastai įgauna kokią nors simbolinę išraišką, sutelkiami į tam tikrus ženklus ar net į asmeninius. Pavyzdžiui, pastarųjų amžių paaugliui tai gali būti indėnų vadas Vinetu ar koks nors tarpgalaktinių karų herojus, vyresniam – koks nors „kultinis“ muzikantas ar grupė, budistui – pats Buda ir kiti didieji dvasiniai mokytojai, krikščioniui – Kristus ir šventieji. Vedų laikų Indijos arijai – Indra ir kiti tamsą nugalintys, šviesą nešantys dievai. Nestebėtina, kad ir lietuvių valstiečio širdies lūkesčiai jo pasaulėjautos, poreikių ir dvasinio akiračio ribose buvo sutelkti į atitinkamus įvaizdžius, dievus ir deives. Akiračiui plečiantis, žmogui sąmonėjant ir dvasiškai augant, dievų samprata ir santykis su jais iš esmės keistųsi. Tik joks dvasinis augimas, joks sąmonėjimas niekam nerūpėjo: buvo atliekamas „dievų sunaikinimas“, o tai reiškia – visiškas žmogaus vidinio pasaulio sutriuškinimas, jo sielos „landynių išnaikinimas“. Tarsi sutraiškčius sraigės kriauklę. Tada jau sielą galima imti plikomis rankomis ir įtraukti į „sumedžiotų galvų skaičių“, lyg naują skalpą prisikabinti prie diržo.

Juodosios magijos požiūriu itin iškalbingas yra 1636 metų vyskupo Jurgio Tiškevičiaus pamokymas misionieriams, kaip dera atlikti savo darbą ir ko visų pirma siekti: misionieriai „tesinaudoja tik patikrintomis istorijomis, būtinai susilaiko nuo pokštų, pasakėlių, sąmojingų posakių, žodžių dažalų ir baltalų, kurie Evangelijos rimtumui veikia atima pagarbą nei jį papuošia; ir tesistengia ne tiek paglostyti klausytojų ausis, kiek **palaužti jų dvasią**.“ (189)

Pasakyta tas pat, tik kitais žodžiais: svarbiausia – palaužti dvasią, o tai padaroma sutriuškinant ir išniekinant viską, kas žmogui brangu. Kad jis nebeturėtų nieko, į ką širdyje galėtų atsiremti, atsispirti, ko nusitverti.

Dar net 1739 m. ataskaitoje, taigi beveik XVIII a. viduryje, jėzuitai giriasi, jog panašiais tikslais jie „atsidėjo **tyrimui širdžių užkaborių**, kurių 41 buvo atvėrtas arba po ilgo laiko, arba visuotine išpažintimi.“ (362)

Dabar sunku net įsivaizduoti tą dvasinio teroro atmosferą, kurioje žmogui Lietuvoje teko gyventi ne keliasdešimt, kaip po Sovietų okupacijos, o kelis šimtus metų, ištisoms kartų kartoms. Kai kiekvieną sekmadienį bažnyčioje nuo sakyklos širdį tau veria įtari „dvasios tėvo“ akis, kuris bet kada gali atsiųsti pas tave savo prievaizdą „ištirti širdies užkaborių“, – visai kaip pokary „tėvo“ Stalino ar jo statytinio, bet kada galėjusio atsiųsti pas tave „užkaborių ištirti“ savo darbą išmanantį enkavėdistą.

Ar ne šios neišdildomos trauminės patirties parklupdyti mes iki šiol nebemokame, nebedrįstame būti laisvi? Neberandame, į ką palaužta dvasia atsispirti tarp savo „sunaikintų dievų“?

Draudimas gydyti

Per visas cituojamame šaltinyje surinktas jėzuitų misijų ataskaitas man užkliuvo per 20 atvejų, kai vietos gyventojams buvo draudžiama gydyti sergančiuosius (136, 142, 143, 154, 283, 288, 291, 294, 296, 308, 314, 336, 337, 350, 351, 352, 444, 445, 448, 452). Žinoma, ano meto kaimo tradicinės gydymo priemonės neatitiko šiuolaikinės medicinos reikalavimų. Nors atskirais atvejais buvo gal ir visai pateisinamos, bent jau ne prastesnės nei jų vieton siūlyti visokie pašventinti milteliai, rožinis ir krikščioniškos maldos. Tačiau jėzuitams juk svarbi buvo ne žmonių sveikata ir gyvybė, o jų pačių „vienintelė teisinga“ ideologija.

Užtat pačioje XVIII a. pabaigoje jau pagaliau yra kuo pasigirti. 1782 m. ataskaitoje sakoma: „Viešai žinomų ir matomų asmenų, išmanančių slaptus dalykus ir prietarus, nesama.“ (442)

Kitai tariant, jokiais tradiciniais gydymais – ką jau kalbėti apie psichologinę, dvasinę pagalbą! – niekas, bent jau atvirai, nebeužsiima. Visai kaip kokioje NKVD ataskaitoje, išžudžius partizanus: „Viešai žinomų ir matomų liaudies priešų nebesama.“

Alkas.lt koliažas

Pėdsakas sieloje

Nestebėtina, kad po viešai rodomu uoliu „liaudiškuoju pamaldumu“, giliai įslaptintuose savo „sielų užkaboriuose“ lietuviai iš visos širdies pasibodėjo kunigais ir jų pakalikais, juos niekino ir pašiepė. Štai jau 1764 m. pranciškonų

(bernardinų) misijoje tarp užrašytų liaudies prietarų yra toks: „Kai kas nors sapne regi žydą, mano, kad tai į laimę; kai **kuniga** – **taria save būsiant nelaimingą**. Taip pat kai regi vandenį, **kryžių** ir t. t.“ (414, Nr. 156)

Panašiai XVIII a. pabaigoje išleistame „Katekizme vaikams“ į klausimą, kaip žmogus „menkina garbę Viešpačiui Dievui“, atsakoma, jog, be visa ko kita, „taip pat paisant nelaimės ir laimės ženklų: **į nelaimę** – kelyje sutikti moteriškę arba vieną, arba einančią su tuščiais kibirais vandens, **kuniga**, zuikį ir t. t., į laimę – žydą, vilką ir t. t.“ (459)

Taigi sutiktas, net susapnuotas kunigas, liaudies požiūriu, lemia nelaimę. Tokių ir panašių „prietarų“, taip pat pašaipos kunigams ir Bažnyčiai XIX ir XX a. tautosaka sklidina. O pagarbos tektų ieškoti su žiburiu. Išskyrus, žinoma, bažnytines giesmes ir kitokią krikščionišką „tautosaką“, panašią į pokariu privalomą vadinamąją tarybinę.

Prievartinis krikštas ir šimtmečius po jo vykdytos misijos, ypač jėzuitų, lietuvių sieloje paliko gilią, užpūliavusią, negyjančią žaizdą. Jos neįmanoma užgydyti vėl uoliai diegiant, įkyriai brukant krikščionybę – pats toks sumanymas, tiesą sakant, yra makabriškas. Juolab nepanašu, kad Bažnyčiai bent kiek rūpėtų lietuvių sielos skausmas, nebent juo būtų galima pasinaudoti savais tikslais. Laisvės ir oro kvėpuoti lietuvis per visą istoriją teturėjo tiek, kiek sugebėjo atsispirti krikščionybės dvasiniam terorui arba nuo jo bent laikinai kaip nors išsisukti, pasislėpti. Kadangi šis teroras trunka ištisus šimtmečius, jį galima laikyti lietuvių sielai tekusiu žūtbūtinu iššūkiu, likimo skirtu lemiamu uždaviniu. Tik jį įsisąmoninus tegalima pradėti sveikti. Svarbiausia – visa širdimi atsigręžti, atsimerkti ir žiūrėti tiesai į akis, be baimės ir išskaičiavimų. Kaip žiūri laisvas.

O tie, kurie ne vien tik iš baimės ar išskaičiavimo šliejasi prie stipresniojo, bet širdyje jaučiasi susigyvenę su krikščionyste, jie lai prisimena ašaras, daugelio gausiai lietas užgesus Stalino saulei. Netruko paaiškėti, kad saulė ir be jo šviečia. Ir daug skaisčiau, ryškiau. Nes tikrąją saulę jis, apsišaukėlis, tebuvo užstojęs.

Autorius yra žymus lietuvių mitologas, religijotyrininkas, rašytojas, vertėjas, Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos laimėtojas